

І.Софіщенко, кандидат економічних наук,
науковий співробітник
Інституту світової економіки
і міжнародних відносин НАН України

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ: ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ МВФ

Автором досліджуються проблеми діяльності МВФ та визначаються напрями його реформування. Основними напрямками реформування визначено: збільшення ресурсної бази, модернізація механізму прийняття рішень та посилення відповідальності, удосконалення інструментарію фінансової діяльності.

Ключові слова: фінансова глобалізація, МВФ, реформування.

Софищенко И. Перспективы реформирования глобальной финансовой архитектуры: проблемы реформирования МВФ.

Автором исследуются проблемы деятельности МВФ и определяются направления его реформирования. Основными направлениями реформирования определены: увеличение ресурсной базы, модернизация механизма принятия решений и усиление ответственности, совершенствование инструментария финансовой деятельности.

Ключевые слова: финансовая глобализация, МВФ, реформирование.

Sophischenko I. Prospects of the Global financial architecture reforms: the IMF reforming problems.

The author explores the problems of the IMF and determines ways to reform, key areas of reform are: to increase the resource base, modernization of the decision-making and greater responsibility, improvement of financial instruments

Key words: financial globalization, IMF, reform.

Проблеми фінансової глобалізації за умов стратифікації світового фінансового середовища надзвичайно актуалізували проблематику досліджень, пов'язану із його інституційною

архітектурою. Сучасні фінансові кризи мають схожі механізми та засвідчують вади світової фінансової архітектури, створеної у середині ХХ ст. – повноваження, механізми прийняття рішень та інструменти їх реалізації не відповідають умовам зростання потужності міжнародних фінансових потоків та зміни ролі та місця країн з ринками, що розвиваються. Результати стрімкої індустріалізації у другій половині ХХ ст. призвели до формування потужної групи нових індустріальних країн, комплекс соціально-економічних зрушень призвів до значного зростання у світовій економіці ролі країн групи БРІК. Інституційна неспроможність глобальної фінансової архітектури виявляється у відсутності стратегічного підходу у сфері регулювання міжнародних фінансів, що зумовлює посилення глобальної фінансової нестабільності. МВФ, як елемент цієї архітектури, найбільш активно залучений до фінансового забезпечення комплексного реформування країн, роль яких стрімко зростає у світовому господарстві, екстреного фінансування та антикризової політики, потребує реформ [1].

Проблеми функціонування МВФ визначають напрями його реформування. Серед проблем функціонування світової фінансової архітектури найбільш вагомими є наступні: проблема адекватності ресурсів Фонду його статутним завданням, проблема адекватності механізму прийняття рішень структурі учасників фонду, проблема інструментального забезпечення завдань фонду, проблема фрагментарності відповідальності через обмеженість його повноважень.

Кризовий стан світової економіки посилив проблему міжнародної ліквідності – сферу регулюючої діяльності МВФ. Внаслідок системних банківських криз низка країн-членів МВФ опинилася перед загрозою дефолту, що актуалізувало проблему достатності фінансових можливостей цієї організації для виконання своїх статутних завдань, як кредитора останньої інстанції. Крім Ісландії, яка стала першою, із загрозою дефолту зштовхнулася низка країн. Аргентина відмовилася від дострокового погашення боргу у 6,7 млрд дол. перед Паризьким клубом кредиторів. Нездатність обслуговувати накопичені борги загрожує Угорщині (її зовнішній борг перевищив 4,1 млрд і протягом 2009 р. їй потрібно буде надати 32 млрд євро), Екватору,

Філіппінам, Малайзії, Таїланду, Колумбії, Туреччині й Україні. У листопаді 2008 року МВФ дав кредит у розмірі 16,5 млрд дол. Україні, 25,1 млрд дол. – Угорщині, 7,6 млрд дол. – Пакистану й 19 млрд – Туреччині. Допомога від МВФ також одержали Латвія, Вірменія, Ісландія, Білорусія й Сербія. У березні 2009 р. умови надання кредиту на 20 млрд євро були погоджені з Румунією. Мексика попросила МВФ виділити їй стабілізаційну кредитну лінію на 47 млрд дол.

Як наслідок, країнами G-20 на лондонській зустрічі у квітні 2009 р. погоджено збільшення ресурсної бази МВФ для подолання проблем ліквідності (з 250 до 750 млрд дол.). Передбачається, що негайно будуть надані 250 млрд дол., а пізніше – кошти на основі укладання більш гнучких угод про запозичення (New Arrangements to Borrow (NAB)), що загалом складе 500 млрд дол. нового фінансування МВФ. Запроваджується кілька механізмів фінансування і кожна країна-донор зможе вибрати для себе прийнятний варіант. Можливе придбання облігацій МВФ, які будуть мати найвищий кредитний рейтинг і країни зможуть розміщати в них свої резерви. Передбачається також здійснити додаткову емісію СПЗ, що дозволить подолати дисбаланс між формами міжнародних капіталопотоків (переважання потоків приватного капіталу) та задовольнити потреби широкого кола країн (табл. 1). Крім того, передбачається продаж наявних у фонду резервів золота, що повинно принести ще кілька сотень мільярдів доларів. Ці гроші й повинні в підсумку піти на програму МВФ обсягом 1,1 трлн дол. для відновлення кредитування, стимулювання економічного росту й створення робочих місць у світовій економіці. Передусім серед потенційних країн-реципієнтів цих коштів у рішеннях G-20 названо країни з низьким рівнем доходу [2].

Т а б л и ц я 1

Допомога МВФ країн-членів (млрд дол.)

Країни-члени МВФ	Обсяг
Європейський Союз	100
Японія	100
Китай	40
Канада	10

Заслугує на особливу увагу активність країн групи БРІК у вирішенні проблеми ресурсів МВФ, яка свідчить про посилення їх позицій при розбудові нового світового порядку і прагнення посилити свій вплив на прийняття рішень в МВФ. У червні 2009 р. Китай, Бразилія та Росія прийняли рішення про розміщення своїх резервів у цінних паперах, емітованих МВФ на суму близько 70 млрд дол.

Механізми прийняття рішень в МВФ є асиметричним, і в результаті стрімкого перегрупування економічної потуги у світовій економіці на початку ХХІ ст. асиметрія посилилася. Навіть за умов глобальної кризи коли потужна американська економіка скоротиться за прогнозами МВФ на 2,8%, економіка Китаю продемонструє зростання на 6%, ВВП Індії збільшиться на 4,5%. За оцінками експертів Goldman Sachs, сумарний обсяг ВВП країн БРІК до 2027 р. перевершить ВВП сімки індустріальних держав, що становить 30,2 трлн дол. США. Водночас квота Китаю в МВФ становить 3%, що приблизно відповідає розмірам квоти групи країн на чолі зі Швейцарією.

Структура управління МВФ повинна відбивати економічні реалії, тому корегування квот і посилення впливу нових країн покращить його реакцію на реальні економічні проблеми. У вересні 2008 р. було створено комітет з реформи управління МВФ у складі експертів як із розвинутих, та і країн, що розвиваються (зокрема його членами є міністр фінансів Індонезії Шрі Мульян Індраваті; керуючий Банку Мексики Г.Ортис; керуючий Народного банку Китаю Чжоу Сяочуань). Комітетом запропоновано комплекс заходів для підвищення легітимності й результативності Фонду, у тому числі створення Ради Міністрів високого рівня для сприяння політичній взаємодії в стратегічних і критично важливих рішеннях, прискорення реформи квот і числа голосів, розширення завдань нагляду, уточнення відповідальності й підзвітності різних структур Фонду, що беруть участь у прийнятті рішень, і введення нового, прозорого й незалежного від національної приналежності процесу відбору Розпорядника.

Той факт, що країнами G-20 підтримано пропозицію завершити реформування системи квот і представництва МВФ до 2011 р. (Всесвітнього банку – до 2010 р.), а також запровадити

новий порядок виборів глав цих міжнародних організацій на основі особистих заслуг, а не географічної приналежності кандидатів, як це було прийнято раніше, свідчить про наявність політичної волі до модернізації світової фінансової архітектури.

Модернізації потребує система фінансових інструментів МВФ. Для забезпечення більшої гнучкості та раціональності МВФ запроваджує новий тип кредиту – *Flexible Credit Line*, який країни, що відповідають базовим критеріям Фонду, зможуть використовувати практично негайно, без додаткових умов, у великих обсягах і на тривалий період часу. Для країн, які не відповідають критеріям використання *Flexible Credit Line*, передбачається розширена програма *Stand-By*. Вводиться також нова квота для використання кредитів МВФ розміром 200–600%, що вдвічі вище попереднього рівня. У першій половині 2009 р. скористалися можливістю такого фінансування Польща та Колумбія, яким було надано фінансування у розмірі 20 млрд дол.

Протиріччя між необхідністю глобального регулювання та інститутом національного суверенітету, яке створює проблеми для наднаціонального регулювання міжнародних фінансів, вже давно є предметом фахового обговорення. Усвідомлення значимості цього протиріччя знайшло відображення і у рекомендаціях з модернізації системи управління МВФ, яка ґрунтується на принципах корпоративного управління. У рекомендаціях Комітету з реформи управління МВФ зазначається, що на теперішній час Фонд не може ефективно виконувати свої регулюючі функції через відсутність прямого мандату для нагляду за рухом капіталу, макроекономічною ситуацією, рухом валюти. Експерти комітету наголошують на необхідності перерозподілу повноваження та функції основних структурних підрозділів: Ради керуючих, Виконавчої ради, Ради міністрів та керуючих. Рада керуючих повинна мати таку кількість членів, щоб бути одночасно ефективною для прийняття стратегічних рішень та достатньо репрезентативною. Всі інші завдання управління пропонуються делегувати до Виконавчого Правління і Управління, з більшим колом обов'язків, щоб сприяти збільшенню ефективності ухвалення рішення у Фонді. Водночас зазначається, що реалізація цілей установи,

яка повинна забезпечити глобальну фінансову стабільність, потребує комплексного підходу. Необхідними заходами у цьому контексті також є: зміни щодо перерозподілу квот і голосів членів, доповнення до фінансових ресурсів Фонду, зростання його ролі в макроекономічній координації, вирішенні проблем макроекономічної та зовнішньоекономічної рівноваги [3].

Проте необхідно взяти до уваги, що екстенсивний підхід до реформування глобальної інституції (нарошування ресурсів, розширення повноважень) містить низку ризиків для досягнення бажаної ефективності. Обмеження впливу окремих членів МВФ на прийняття рішень у системі управління МВФ не зможе подолати об'єктивної зорієнтованості більшості країн-членів цієї організації на економіку країн ядра. Неефективне використання ресурсів МВФ може посилити дисбаланси у міжнародних фінансах, що пов'язано із механізмом прийняття рішень щодо розподілу ресурсів МВФ.

Розширення контрольних повноважень МВФ не повинно ігнорувати наявність суттєвого протиріччя у його діяльності – суперечності між антикризовою діяльністю та діяльністю з попередження криз: координація внутрішньої політики країн-членів не може захистити їх від передачі кризової інфекції за умови невідворотності та поглиблення процесів фінансової глобалізації.

Реформування системи представництва не повинна породити нові диспропорції та посилення безвідповідальності, особливо за умов інституційної незрілості у тих країнах, які прагнуть посилити свій вплив у МВФ. Саме країни, що розвиваються, характеризуються значними інституційними ризиками. Представники цих країн наголошують, що пріоритетом інституції повинні бути підтримка країн, що розвиваються. Перебіг міжнародних фінансових криз свідчить, що саме зовнішні потоки капіталів, переважно приватних, призводять до формування загрозливих диспропорцій у цих економіках. Зростання обсягів офіційних капіталопотоків не призведе до подолання суттєвих проблем їх використання: неспроможності економік, що розвиваються, використати надані кошти з достатньою ефективністю та забезпечити відповідні умови для покращання фінансової абсорбції їх економік.

Таким чином, активізація діяльності МВФ повинна передбачати механізми зменшення так званого "ефекту моральної шкоди", який за певних умов супроводжує його кризи [4]. Безумовно, специфіка офіційного фінансування обумовлена його сполучним характером, відповідними програмами оздоровлення національних економік та фінансових систем країн-реципієнтів. Тому актуальною є проблема дієвості та гнучкості стабілізаційних програм за умови недостатнього теоретичного обґрунтування транзитивних процесів, які характеризують країни з ринками, що розвиваються. Фахівці ще в 90-х рр. привертали увагу до критицизму щодо переважання монетаристського підходу у фахівців МВФ при розробці програм стабілізації для країн з ринками, що розвиваються [5].

Список використаної літератури

1. Директор-распорядитель МВФ приветствовал решения Группы 20-ти, направленные на содействие глобальному экономическому росту и укрепление потенциала Фонда. Пресс-релиз № 09/111 для немедленного выпуска 2 апреля 2009 г. Международный Валютный Фонд. – <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2009/NEW040209A.htm>
2. Global plan for recovery and reform (02/04/2009) The official communique issued at the close of the G20 London Summit. – <http://www.londonsummit.gov.uk/resources/en/news/15766232/communique-020409>
3. Committee on IMF governance reform. Final Report. March 24, 2009 // <http://www.imf.org/external/np/omd/2009/govref/032409.pdf>
4. Jeanne Olivier. Zettelmeyer Jeromin, Ostry Jonathan David A Theory of International Crisis Lending and IMF Conditionality // IMF Working Paper No. 08/236. – P.27. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2008/wp08236.pdf>
5. Mussa Michael. Savastano Miguel The IMF Approach to Economic Stabilization. // IMF Working Paper No. 99/104 – <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/1999/wp99104.pdf> – P.29.

Стаття надійшла до редакції 23.12.2010 р.